

Моделювання розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки

О. Г. Ємчик

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна
*Corresponding author. E-mail: oleksandra.iemchuk@gmail.com

Paper received 12.04.2016; Accepted for publication 25.04.2016.

Анотація. Статтю присвячено аналізу проблеми моделювання процесу розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти. Обґрунтовано актуальність досліджуваної проблеми, стан її розробленості у педагогічній науці та практиці. Конкретизовано базові поняття дослідження. Охарактеризовано модель розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти, конкретизовано її структуру, обґрунтовано її значення для професійної підготовки педагога.

Ключові слова: магістр дошкільної освіти, творчий потенціал, модель, моделювання, професійна підготовка.

Постановка проблеми. Вхідження України до європейського простору, впровадження європейських норм та стандартів в освіті, науці і техніці зумовлює необхідність докорінного оновлення системи педагогічної освіти, методології, технології і методики організації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах.

Отже, перед вищим навчальним закладом постає надскладне завдання – підготовка майбутнього фахівця до творчої педагогічної діяльності, що означає відповідно мобілізацію усіх внутрішніх резервів та ресурсів його особистості, розширення можливостей вибору методів і форм майбутньої діяльності, широти мислення та спрямованості на професійну творчу педагогічну діяльність, тобто розвиток творчого потенціалу майбутнього фахівця. Таку підготовку, на нашу думку, особистість найімовірніше здатна отримати під час навчання у магістратурі. Адже саме магістерська підготовка спрямована на формування готовності майбутнього педагога до багатофункціональності та комплексності його діяльності у різних професійних позиціях: дослідника, проектувальника, експериментатора, методолога, управлінця, наставника, консультанта і пропагандиста нових педагогічних ідей [4, с. 141].

На нашу думку, рівень розвитку творчої особистості магістра дошкільної освіти у вищих навчальних закладах значно підвищиться за умов обґрунтування, розробки та впровадження у навчальний процес педагогічних ВНЗ моделі розвитку творчого потенціалу, удосконалення змісту педагогічних дисциплін шляхом доповнення інформацією щодо особливостей творчого процесу, урахування й упровадження творчого діяльнісного підходу до професійної підготовки фахівця дошкільної освіти, формування у майбутніх педагогів позитивної мотивації до творчої педагогічної діяльності на основі впровадження й урізноманітнення форм і методів навчально-виховної роботи зі студентами магістратури.

Короткий аналіз публікацій з теми. Різні аспекти формування творчої особистості та психолого-педагогічні фактори, що сприяють становленню її якостей, досліджувалися такими вченими як: І. Аверіна, Г. Альтшуллер, Б. Ананьєв, В. Андреев, Д. Богоявленська, А. Брушлинський, В. Вербець, Л. Виготський, О. Киричук, Дж. Гілфорд, В. Дружинін, В. Загвязинський, І. Зязюн, Н. Кузьміна, О. Кульчицька, А. Лук, О. Матюшкін, А. Маслоу, В. Моляко, Я. Пономарьов, М. По-

ташник, В. Рибалка, К. Роджерс, В. Роменець, С. Рубінштейн, С. Сисоєва, В. Сластьонін, А. Спіркін, Т. Сущенко, Б. Теплов, П. Торренс, М. Ярошевський та ін.

Проблемам формування якостей особистості та розробці відповідної системи методичної роботи присвячено дослідження І. Бежа, А. Бойко, Н. Кичука, В. Лозової, О. Мороза, А. Мудрика, Н. Ничкало, І. Прокопенка, Н. Тарасевича, Н. Щуркової та інших. Важливі аспекти професійної підготовки фахівців дошкільної освіти описано у доробках науковців: Л. Артемової, В. Береки, Г. Беленької, А. Богуш, К. Волинець, Л. Галаманжук, Н. Голоти, Н. Грами, І. Дичківської, Л. Друбецької, Л. Кідиної, Н. Ковалевської, Л. Козак, О. Кучерявого, Н. Лисенко, В. Нестеренко, С. Петренко, Л. Пісоцької, Н. Сайко, Х. Шапаренко, Р. Шаповала та ін.

Проблема модернізації педагогічної освіти в контексті формування особистості в умовах вищих навчальних закладів висвітлюється у працях таких учених, як: В. Андрущенко, С. Барбіна, І. Богданова, О. Н. Гузій, О. Глузман, М. Євтух, Е. Карпова, Л. Кондрашова, Н. Кузьміна, З. Курлянд, А. Линенко, О. Пехота, В. Радул, В. Сластьонін та інших.

Проте, незважаючи на наявність значної кількості наукових праць, присвячених проблемі формування творчої особистості педагога, у тому числі у вищому навчальному закладі, на сьогодні проблема розвитку творчого потенціалу педагога залишається однією з найбільш дискусійних. Поза увагою дослідників залишилася також проблема моделювання процесу розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти.

Мета статті полягає в характеристиці проблеми моделювання розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти та в конкретизації структури моделі та її значення для професійної підготовки педагога.

Методи дослідження. У процесі наукового пошуку використано теоретичні методи дослідження: аналіз і синтез, порівняння, класифікація, систематизація (для розробки теоретичних і методологічних засад, змісту і напрямів моделювання); прогностичні (моделювання) – для розроблення структурно-функціональної моделі розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Метою моделювання процесу розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти є підвищення ефективності професійної підготовки фахівця-педагога до здійснення педагогічної діяльності в умовах вищого навчального закладу на творчому рівні.

Ефективність цього методу наукового дослідження підтверджується визначенням його як вищої особливої форми унаочнення, засобу упорядкування інформації, що дозволяє більш глибоко розкрити сутність досліджуваного явища (за Ю. Бабанським).

Моделювання – це спосіб дослідження будь-яких явищ, процесів або об'єктів шляхом побудови та аналізу їх моделей. У широкому розумінні моделювання є однією з основних категорій теорії пізнання і практично єдиним науково обґрунтованим методом наукових досліджень систем і процесів будь-якої природи в багатьох сферах людської діяльності [5, с. 264].

Отже, модель розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти ми розглядаємо як систему впливів, в умовах якої відбувається збереження вродженого творчого потенціалу (творчих та інтелектуальних задатків, біологічних можливостей та ресурсів організму) та розвиток і збільшення набутого потенціалу (всіх інших показників творчого потенціалу особистості). Розвиток і збільшення ми розуміємо як якісні і кількісні зміни показників кожного окремого компонента даного особистісного утворення студента-магістранта.

Діяльнісний підхід до процесу розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти передбачає побудову моделі, основними компонентами якої є: суб'єкт з характерною для нього ієрархією потреб та мотивів; мета; об'єкт, на який спрямована діяльність; засоби реалізації мети та власне результат діяльності [2, с. 98].

Модель дозволяє здійснити розробку стратегічних шляхів розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти. Її складники, що утворюють її структуру, умовно можна поділити на три частини – блоки: методологічно-цільовий, змістово-критеріальний та організаційний.

Отже, на першому етапі моделювання (методологічно-цільовий блок) необхідно визначити мету та зіставити її з результатом, якого прагнемо досягти – високий рівень розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти. Мета конкретизується нами за допомогою завдань, зокрема: оволодіння новітніми освітніми технологіями творчої педагогічної роботи зі студентами спеціальності „Дошкільна освіта”; озброєння основами творчого підходу до використання технологій виховання та навчання; усвідомлення майбутніми магістрами сучасних освітньо-дидактичних тенденцій розвитку дошкільної та вищої освіти у контексті формування творчої особистості.

Організація практичної професійної підготовки неможлива без визначення основних закономірностей і тенденцій та сформульованих на їх основі принципів та правил, котрі стають її вихідними положеннями.

Проблема закономірностей, тенденцій та принципів у педагогіці і досі залишається найбільш складною і щодо її розв'язання точаться дискусії. Закономірності та принципи, що діють у педагогічній реальності, відображають узагальнені знання та досвід в різних сферах: перші – у пізнавальній, другі – у нормативній, практичній. У закономірностях закладено вказівки на загальний напрям та конкретні педагогічні орієнтири розробки принципів. Тобто, якщо педагогічні закономірності відображають суттєві, стійкі та

необхідні зв'язки між причиною та наслідком, то принципи, що з них витікають, визначають стратегію і тактику практичної діяльності викладачів і студентів, характер їх творчої взаємодії. Принципи обумовлені суспільними потребами, в них проявляються найбільш загальні норми педагогічної діяльності. Саме тому можна стверджувати, що принцип – це концентроване вираження наукових результатів у практичних цілях. Постаючи у якості вимог, правил організації цілісного педагогічного процесу, принципи матеріалізуються в його формах, методах, кінцевому результаті. Тому принципи визначаються як відправна, вихідна точка побудови педагогічної діяльності у тому числі і з розвитку творчого потенціалу магістра дошкільної освіти [3, с. 124].

Закономірності, на яких ґрунтується підготовка викладачів вищої школи до творчого розвитку студента, визначає у своїй праці С. Сисоєва, невіддільні і від процесу розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти як майбутніх викладачів. Отже, розвиток творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки також розглядається нами як поетапний процес, котрий обумовлюється потребами та змінами, що відбуваються у сучасному суспільстві, завданнями модернізації сучасної системи освіти України та світу, відповідністю змісту і форм підготовки сучасному рівню розвитку психолого-педагогічної науки на практиці; закономірностями побудови та специфікою творчого процесу, станом особистісного розвитку викладачів вищих навчальних закладів, рівнем їх методичної підготовки та мотивації до творчої педагогічної діяльності [6, с. 107].

У процесі магістерської підготовки розвиток творчого потенціалу ґрунтується на загальних принципах його професійно-педагогічної підготовки, визначених О. Абдуліною: системності та цілісності, взаємодії загального та індивідуального в змісті, методах та формах підготовки, науковості, єдності теорії з практикою [1, с. 26-32]. Успішність процесу розвитку творчих якостей особистості фахівця дошкільної освіти залежить також від організації кожного етапу на принципах демократизації, гуманізації, визнанні пріоритетності інноваційних проектних, дослідницьких методів навчання, свідомості та активності особистості студента у навчально-виховному процесі вищої школи, зв'язку теоретичного навчання з практичною творчою педагогічною діяльністю, індивідуалізації та диференціації, творчої спрямованості освіти у ВНЗ, єдності наукової та педагогічної діяльності, цілеспрямованого включення в інноваційну діяльність [7, с.122].

Окреме місце у нашій моделі відводимо підходам до розвитку творчого потенціалу магістра дошкільної освіти, які так само, як і мета, впливають на всі інші компоненти моделі. На нашу думку, комплекс підходів дозволяє досліджувати проєктований педагогічний процес і дає можливість розкрити зв'язки, завдяки яким відбувається послідовний розвиток досліджуваного явища. Основними серед них є: особистісно-орієнтований, гуманістичний, діяльнісний, акмеологічний та системний.

Складність процесу моделювання розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти полягає

також у тому, що модель повинна характеризуватися цілісністю, поетапністю реалізації та динамічністю. Тому, у процесі професійної підготовки магістрів дошкільної освіти відповідно до компонентів творчого потенціалу ми виділили такі напрями:

- усвідомлення мети вибору професії, її творчого характеру, формування чіткої спрямованості особистості студента на творчу педагогічну діяльність;

- опанування широким колом педагогічних знань, формування світоглядних позицій, оволодіння основними творчими вміннями та шляхами розвитку власної педагогічної майстерності;

- розвиток психолого-педагогічних якостей особистості фахівця дошкільної освіти, котрі виступають складовими її творчого потенціалу: креативності, розвиток якостей пам'яті, уваги і т. ін.

- розвиток аналітико-синтетичних умінь, вибір методологічних орієнтирів діяльності, вдосконалення професійних умінь, їх набуття і реалізація на творчому рівні у процесі вирішення навчальних та практичних професійно-педагогічних завдань;

- розвиток педагогічної творчості на базі самовдосконалення особистості, що здійснюється на основі знань, умінь та навичок творчої педагогічної діяльності, здобутих під час навчання, а фахові творчі якості особистості переходять на усвідомлений професійний рівень.

Відповідно, дані напрями співзвучні із компонентами творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти: мотиваційним, когнітивним, креативним, операційним та рефлексивним. Сутність цих компонентів відображає зміст професійної підготовки магістрів дошкільної освіти у контексті розвитку цієї якості особистості (змістово-критеріальний блок).

Відповідно процес розвитку кожного з компонентів організовується за такими етапами (організаційний блок):

1. Метою першого етапу є вивчення рівня розвитку та сформованості компонентів творчого потенціалу (мотивації, рівня знань, умінь і навичок вирішення проблемних задач у процесі навчальної діяльності, психологічних якостей особистості та рівня самоактуалізації) студентів магістратури та педагогічної діяльності викладачів вищого навчального закладу.

2. На другому етапі необхідно здійснити порівняння показників творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти – студентів та випускників магістратури спеціальності „Дошкільна освіта”. Метою цього етапу є аналіз співвідношення показників розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти та його реалізації у процесі навчання та практичної діяльності.

3. Метою наступного етапу є розвиток якостей особистості фахівця дошкільної освіти у процесі професійної підготовки, котрі виступають компонентами творчого потенціалу магістра дошкільної освіти шляхом впровадження спеціально розробленої програми.

4. На останньому етапі здійснюється аналіз та оцінка результатів реалізації програми розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти.

Реалізуються ці етапи із використанням певних засобів, методів та форм. Щодо форм, то можна окреслити їх у контексті способів організації

навчально-виховної діяльності. У процесі професійної підготовки магістра дошкільної освіти і розвитку його творчого потенціалу виділяємо аудиторні та позааудиторні форми. До аудиторних відносимо лекції, практичні та семінарські заняття, лабораторні заняття. До позааудиторних – написання випускної роботи, участь в олімпіадах та конкурсах наукових робіт, науково-дослідні роботи, самостійну роботу студента під час вивчення дисциплін циклу професійно-практичної підготовки, факультативні заняття та практику.

Методи ми визначаємо як інструменти педагогічної діяльності, що застосовуються для розвитку творчого потенціалу. Серед методів, котрі використовуються у процесі професійної підготовки у магістратурі, на нашу думку, найбільш доцільними для використання є проблемно-пошукові та дослідницькі, зокрема використання педагогічних задач та педагогічних ситуацій, метод проектів, тренінгових вправ, навчальних або організаційно-діяльнісних ігор, адже формування педагога нового типу – ініціативного, мислячого, самокритичного – можливе лише за умови наближення навчання у ВНЗ до реальної професійної діяльності. Розвиток професійних творчих якостей студентів передбачає максимальну орієнтацію на проблемно-творчий характер освітньої діяльності, надбання ними власного творчого досвіду.

Також, на нашу думку, у змісті процесу розвитку творчого потенціалу магістра дошкільної освіти варто виділити теоретичний та практичний компоненти. Теоретичний передбачає засвоєння певної системи знань, практичний – вироблення системи вмінь та навичок.

Педагогічні умови успішного розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти, визначені у моделі визначають вимоги до професійної підготовки у вищому навчальному закладі. Їх можна виділити у декілька груп: організаційні, методичні, психолого-педагогічні, технологічні. Серед них, на нашу думку основними є:

- індивідуально-диференційований та особистісно-орієнтований підхід до студентів у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу;

- створення творчого освітнього середовища вищого навчального закладу;

- забезпечення мотивації до самостійної навчально-виховної, і, як наслідок, творчої педагогічної діяльності;

- активізація науково-дослідної та пошуково-інноваційної діяльності.

Висновки. Узагальнення мети, цілей професійної підготовки майбутнього магістра дошкільної освіти, обґрунтування педагогічних умов, які підвищують ефективність розвитку його творчого потенціалу, актуалізувало необхідність моделювання розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки і створення відповідної структурно-функціональної моделі.

Оскільки системоутворювальним чинником успішної педагогічної діяльності є творча особистість педагога, кінцевим результатом моделі ми визначили особистість майбутнього магістра дошкільної освіти з високим рівнем розвитку творчого потенціалу.

На нашу думку, використання запропонованої моделі сприятиме визначенню основних шляхів розвит-

ку творчого потенціалу фахівця в галузі дошкільної освіти, забезпеченню результативності професійної підготовки педагога, ефективному використанню всіх

ресурсів та можливостей навчальних дисциплін, передбачених для вивчення у ВНЗ у процесі навчання у магістратурі спеціальності „Дошкільна освіта”.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абдулина О. А. *Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования: для пед. спец. высш. учеб. Заведений / О. А. Абдулина. – 12-е изд. перераб. и доп. – М. : Просвещение, 1990. – 141 с.*
2. Гончаренко С. У. *Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко; гол. ред. С. Головка. – К. : Либідь, 1997. – 374 с.*
3. Исаев И. Ф. *Профессионально-педагогическая культура преподавателя : учебное пособие / И. Ф. Исаев. – Москва : Академия, 2002. – 208 с.*
4. Козак Л. В. *Підготовка майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності : монографія / Л. В. Козак ; за ред. д-ра пед. наук, проф., чл.-кор. НАПН України С. О. Сисоевої ; Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. – Київ : Едельвейс, 2014. – 599 с.*
5. Сидорчук Н. Г. *Професійно-педагогічна підготовка студентів у контексті єдиного європейського освітнього простору: історико-педагогічний аспект: монографія / Н.Г.Сидорчук / заг.ред. О.А.Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2014. – 607 с.*
6. Сисоева С. О. *Творчий розвиток фахівців в умовах магістратури : монографія / Світлана Сисоева ; Нац. акад. пед. наук України, Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. – Київ : Едельвейс, 2014. – 399 с.*
7. Фокин Ю. Г. *Преподавание и воспитание в высшей школе: Методология, цели и содержание, творчество : Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Ю. Г. Фокин – М. : Издательский центр "Академия", 2002. – 224 с.*

REFERENCES

1. Abdulina O. A. *The general pedagogical preparation of the teacher in the system of high pedagogical education: dlya ped. spets. vyssh. ucheb. Zavedeniy / O. A. Abdulina. – 12-e izd. pererab. i dop. – M. : Prosveschenie, 1990. – 141 p.*
2. Goncharenko S.U. *Ukrainian Pedagogical dictionary / Ed. S. Golovko / Semen Ustymovych Goncharenko. – Kyiv: Lybid, 1997. – 374 p.*
3. Isaev I. F. *Professional pedagogical culture of the teacher : uchebnoe posobie / I. Isaev. – Moskva: Akademiya, 2002. – 208 p.*
4. Kozak L. V. *The preparation of the future teachers of preschool pedagogy and psychology to innovative professional activity: monografiya / L. V. Kozak ; za red. d-ra ped. nauk, prof., chl.-kor. NAPN Ukrainy' S. O. Sy'soyevoyi ; Ky'yiv. un-t im. Bory'sa Grinchenka. – Ky'yiv*
5. Sy'dorchuk N. G. *Professional pedagogical preparation of the students in the context of united European educational space: historical pedagogical aspect: monografiya / N.G.Sy'dorchuk / zag.red. O.A.Dubasenyuk. – Zhy'tomy'r : Vy'd-vo ZhDU im. I.Franka, 2014. – 607 s.*
6. Sy'soyeva S. O. *The creative development of specialists in the conditions of magistracy: monografiya / Svitlana Sy'soyeva ; Nacz. akad. ped. nauk Ukrainy', Ky'yiv. un-t im. Bory'sa Grinchenka. – Ky'yiv : Edel'vejs, 2014. – 399 p.*
7. Fokin Yu. G. *Teaching and education in high school: methodology, goals, content and creativity: Ucheb. posobie dlya stud. vyssh. ucheb. zavedeniy / Yu. G. Fokin – M. : Izdatelskiy tsentr "Akademiya", 2002. – 224 p.*

The modeling of development of creative potential of master of preschool education in the process of professional preparation Iemchyk O.

Abstract. The article is dedicated to the analysis of modeling the process of forming creative potential of master of preschool education. The urgency and the readiness within pedagogical science and practice of the researched matter have been proven. The basic concepts of the research have been concretized. The model of forming creative potential of master of preschool education has been characterized. Moreover, its structure has been concretized, and its meaning for the professional education of the teacher has been substantiated.

Keywords: *master of preschool education, creative potential, model, modeling, professional education.*

Моделирование развития творческого потенциала магистров дошкольного образования в процессе профессиональной подготовки

А. Г. Емчик

Аннотация. Статья посвящена анализу проблемы моделирования развития творческого потенциала магистров дошкольного образования. Обоснована актуальность исследуемой проблемы, состояние ее разработанности в педагогической науке и практике. Конкретизированы базовые понятия исследования. Охарактеризована модель развития творческого потенциала магистров дошкольного образования, конкретизировано ее структуру, обоснованно ее значение для профессиональной подготовки педагога.

Ключевые слова: *магистр дошкольного образования, творческий потенциал, модель, моделирование, профессиональная подготовка.*